

**DEDE KORKUT'UN 13. DESTANI "SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI
ÖLDÜRMEŞİ" BOYUNUN ALEX OLRİK EPİK YASALARI BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

Sacide FİKRET ÇOBANOĞLU*

ÖZ

Türk dünyasının üzerinde en çok çalıştığı metin olarak nitelendirilebileceğimiz Dede Korkut hem tarih hem dilbilimi hem de halkbilimi açısından birinci derecede önem taşıyan tarihi bir kaynak durumundadır. Gerek Türk dünyası açısından sahip olduğu büyük önem gerekse dünya mirası olması bakımından taşıdığı değer vasıtasıyla yüzlerce araştırmaya konu olmuş Dede Korkut'un, geçtiğimiz günlerde, Türkistan ve Türkmen Sahra nüshasının bulunduğu haberi, Türk dünyasında büyük yankı oluşturmuş ve aynı derecede büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Dede Korkut'un 13. boyunun yayımlanmasından önce bu boyun varlığına dair, elimizde bazı bilgiler bulunmaktaydı. Azerbaycanlı milliyetçilerin Berlin'de çıkarmakta oldukları 'Açık Söz' dergisi İlkteşrin, 1936 tarihli, 3. sayısında ve Bakü'de çıkarılmakta olan 'Bakinskiy Raboçiy' gazetesinin, 4 Ağustos 1936 tarihli, sayısında Profesör Bekir Çobanzade'nin Leningrad Şarkiyat Enstitüsü yazmaları arasında Dede Korkut'un on üçüncü hikâyesinin bulunduğunu haber vermiştir.

Bu çalışmada Dede Korkut'un 13. boyu "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu"nun Alex Olrik epik yasaları bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Farklı toplumlara ait anlatıların incelenmesinde, izlenecek ortak bir yöntem olarak ortaya konmuş Alex Olrik Epik Yasaları, bu anlatıların ortak bir paydada birleştirilebilmesi ve dünya mirası olarak insanlığa bırakılabilmesi amacını güder. Türk kültürü açısından çok büyük öneme sahip olan Dede Korkut'un yeni bulunan Türkmen Sahra Nüshası'nı bu yasalar çerçevesinde inceleyerek Türk kültürüne ve dünya mirasına katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Dede Korkut Kitabı, Türkistan ve Türkmen Sahra, 13. Nüsha, Epik kurallar.

**DEDE KORKUT 13TH EPIC "SALUR KAZAN'S KILL SEVEN-HEADED DRAGON UN
ALEX OLRİK INVESTIGATION IN THE CONTEXT OF EPIC LAWS**

The Book of Dede Korkut, which can be described as the most widely studied text of the Turkish world, is a historical source of primary importance for both history and linguistics. The book Dede Korkut, which the researchers are working on, contains epic Turkish stories called "Oğuzname". There are two books of Dede Korkut, originally found in the libraries of Dresden and the Vatican. There are 12 stories in Dresden and 6 stories in Vatican. Dede Korkut Book, which has been the subject of hundreds of researches both in terms of its great importance for the Turkish world and its value as a world heritage, has been welcomed with great pleasure in the Turkish world in the recent days. Before the publication of the 13th neck of Dede Korkut, we had some information about the existence of this neck. Azerbaijani nationalists published in Berlin 'Open Speech' magazine İlkteşrin, in the 3rd issue of 1936 and in the issue of 'Bakinskiy

---

* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Doktora Öğrencisi, sacidecobanoglu01@gmail.com, Orcid ID: 0000 0002 5204 4270

Raboçiy', published in Baku, on August 4, 1936, Dede Korkut was among the writings of Professor Bekir Çobanzade. had thirteenth story.

In this study, it is aimed to examine Dede Korkut's Third Manuscripts - Repetitions and Two New Sizes and Turkmen Sahara Copy in accordance with Alex Olrik's Epic Rules. In the study of narratives of different societies, Alex Olrik Epic Laws, which are put forward as a common method to follow, aim to unite these narratives on a common ground and leave them to humanity as a world heritage. We are trying to contribute to Turkish culture and world heritage by examining the newly found Turkmen Sahara Copy of the Book of Dede Korkut which is very important in terms of Turkish culture.

Keywords: Dede Korkut, Dede Korkut Book, Turkestan and Turkmen Sahara, 13th Copy, Epic rules.

1.Giriş

Gerek Türk dünyası açısından sahip olduğu büyük önem gerekse dünya mirası olması bakımından taşıdığı değer vasıtasıyla yüzlerce araştırmaya konu olmuş Dede Korkut'un, geçtiğimiz günlerde, Türkistan ve Türkmen Sahra nüshasının bulunduğu haberi, Türk dünyasında büyük yankı oluşturmuş ve aynı derecede büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Bu çalışmada Dede Korkut'un 13. boyu "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu"nun Alex Olrik epik yasaları bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Farklı toplumlara ait anlatıların incelenmesinde, izlenecek ortak bir yöntem olarak ortaya konmuş Alex Olrik Epik Yasaları, bu anlatıların ortak bir paydada birleştirilebilmesi ve dünya mirası olarak insanlığa bırakılabilmesi amacını güder. Türk kültürü açısından çok büyük öneme sahip olan Dede Korkut'un yeni bulunan Türkmen Sahra Nüshası'nı bu yasalar çerçevesinde inceleyerek Türk kültürüne ve dünya mirasına katkıda bulunmaya çalışmak gayretindeyiz.

Dede Korkut'un 13. boyunun yayımlanmasından önce bu boyun varlığına dair, elimizde bazı bilgiler bulunmaktaydı. Azerbaycanlı milliyetçilerin Berlin'de çıkarmakta oldukları 'Açık Söz' dergisi İlkteşrin, 1936 tarihli, 3. sayısında ve Bakü'de çıkarılmakta olan 'Bakinskiy Raboçiy' gazetesinin, 4 Ağustos 1936 tarihli, sayısında Profesör Bekir Çobanzade'nin Leningrad Şarkiyat Enstitüsü yazmaları arasında Dede Korkut'un on üçüncü hikâyesinin bulunduğunu haber vermiştir.

Bulunan on üçüncü boyun Muharrem Ergin'in mevzu bahis ettiği boy olup olmadığını bilememekle birlikte on üçüncü boyun varlığına dair, bu tarihi kayıtlara ulaşabilmekteyiz. Ayrıca bu kayıtların yanı sıra, Dede Korkut boyları üzerinde yapılan incelemelerde, hikâyelerde adı geçmeyen bazı kahramanların zikredilmiş olması ve boylarda toplu savaflara katılan ve maceralarına göre tasnifleri yapılan Oğuz erenlerinden bir kısmının müstakil boyları bulunduğu halde bir kısmının müstakil boylarının bulunmuyor olması da başka bir nüshanın varlığını ortaya koymaktadır (Ergin,1989:34) şeklindeki görüş de bize kayıp olan bir 13. nüshanın varlığı konusunda fikir vermektedir. Bu konu hakkında daha geniş bilgi için bkz. Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989)

Yeni Dede Korkut nüshasının bulunduğu haberinin ardından üç tane yayın yapılmıştır: Türkmen Sahra bölgesinden bir Türkmen ve bir Türkolog olan Yusuf Azmun'un hazırladığı "Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması – Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası", Kutlu Yayınevi'nce yayımlanan eser Türk Dili Derneği'nin

5. yayınıdır. Prof. Dr. Metin Ekici'nin hazırladığı "Dede Korkut Kitabı Türkistan/ Türkmen Sahra Nüshası – Soylamalar ve 13. Boy – Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderha'yı Öldürmesi", eser Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmış. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi'nin 16. cildinin 2. sayısında (Haziran 2019) çıkan üçüncü yayının adı "Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım" dır. Bu çalışma Nasır Şahguli, Veliyullah Yakubi, Şahrüz Ak Atabay ve Dr. Sara Behzad, İranlı dört Türk tarafından hazırlanmıştır. Nasır Şahguli, Veliyullah Yakubi, Şahrüz Ak Atabay; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümü doktora öğrencileridir. Bulunan yeni Dede Korkut yazması, üç farklı isimde, üç farklı yayınevi tarafından yayımlanmıştır. İsimleri sıralamak gerekirse; Yusuf Azmun, el yazmasına 'Türkmen Sahra Nüshası' adını vermekte; Prof.Dr. Metin Ekici, el yazmasına "Türkistan/ Türkmen Sahra Nüshası" adını vermekte; Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümü doktora öğrencileri ise el yazmasına "Günbet Yazması" adını vermektedirler. Bulunan nüshanın 13. Dede Korkut nüshası olduğu yolunda, Yusuf Azmun kitabında, elimizde mevcut bulunan Dede Korkut nüshaları ile yeni bulunan nüsha arasındaki benzerliklere şu sözleriyle dikkati çekmektedir:

"Dede Korkut'un 'Salur Kazan Tutsak Olup Oğlı Uruz Çıkarduğu Boy' başlıklı on birinci boyunda esir düşen Salur Kazan'ın söylediği bir soylamadaki şu dizeler dikkatimi çekti: Yedi başlı ejderhaya yetüp vardım, Heybetinden sol gözüm yaşardı. 'Hey gözüm, nâmerd gözüm, muhannat gözüm! Bu yılından ne var ki korhdun? Dedüm?"

Ayrıca Şecere-i Terâkime'de geçen ve 12'li hece vezni ile söylenen Kazan Soylaması'nın üçüncü dördlüğünde de gökyüzünden inip geldiği ve gördüğü her insanoğlunu yuttuğu söylenen Tinnin yılan (ejderha)'ın başını kestiği aşağıdaki dördlükte anlatılmaktadır. Türkmen Sahra nüshasında yer alan Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy başlıklı 14. boyda da bu olay çok geniş bir şekilde ifade edilmiştir.

Kök asmandın enip keldi tinnin yılan	4+4+4= 12
Her âdemni yutar erdi körge zaman	4+4+4= 12
Salur Kazan başın kesdi bermey aman	4+4+4= 12
Alpler begler kören bar mu Kazan gibi."	4+4+4= 12

(Azmun,2019: 8-9)

Çalışmamızda, bu üç yayının birlikte incelenmesi kaydıyla, "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu"nun 'Alex Olrik Epik Kanunlar Teorisi' bağlamında çözümlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma yöntemi olarak; anlatıyı olay örgüleri çerçevesinde incelemek esas alınmıştır. Anlatıyı olay örgüleri çerçevesinde incelemeyi esas almamızın nedeni; Dede Korkut incelemelerinde, anlatıları epizotlara ayırma konusunda, farklı fikirlerin mevcut bulunmasıdır. Epizot kelimesi Yunanca 'epeisodion' kelimesinden dilimize geçmiş bir sözcük olup bir anlatımda farklılık oluşturmak, bir şiirde dikkati çekmek bakımından konuya eklenen bir bölümü ifade etmektedir. Epizot; asıl anlatılan konu ile bağlantılı ama kendi içinde özerk bir yapısı, ayrı bir düzeni olan bölümdür. Bu durumu itibarıyla seri olarak devam eden bir romanın ya da oyunun ayrı kısımları olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakılarak yapılacak bir değerlendirmede, günümüzde her hafta bir bölümü oynayan televizyon dizilerinin, her bir bölümünün birer

epizot olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz (Uçar, 2003:380). Bu görüşten yola çıkarak; Dede Korkut'un tamamını bir büyük anlatı olarak kabul edip başlıklarla ayrılarak anlatılmış her bir boyun, bu büyük anlatının birer epizotu olduğunu düşünmek mümkündür. Bu durumda 'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nu; büyük anlatı olarak kabul edeceğimiz Dede Korkut'un, 12. epizotunun devamı olan 13. epizotu ya da Yusuf Azmun'un kitabında kabul ettiği şekliyle 13. ve 14. nüshası, dolayısıyla 13. ve 14. epizotu olarak değerlendirmenin yanlış olmayacağı kanaatindeyiz. Bu kanaat kaynaklı; Dede Korkut hikâyelerinde yapılacak bir epizot çalışması, Dede Korkut hikâyelerinin tamamını ele alarak yapılmalıdır. Bu nedenle henüz Türk dünyası için çok yeni olan 'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nun incelemesini olay örgüsü çerçevesinde yapmayı uygun gördük.

2. "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu"nun Olay Örgüsü:

Yusuf Azmun kitabında "*Dede Korkut'un bu üçüncü el yazmasının en önemli özelliği, önceki el yazmada olmayan yirmi yedi soylama ile iki yeni boylama (hikâye), yani 13.üncü ile 14.üncü hikâyelerin bulunmasıdır*" (Azmun, 2019:6) demek suretiyle yaptığı tasnif konusunda bizi bilgilendirmektedir. Metin Ekici ise kitabında "*Nüshanın elimizdeki ilk sayfasından 48. sayfasına kadar farklı konularda yazılmış 23 adet soylama bulunmaktadır. 48. sayfanın 7. Satırından itibaren 'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi' şeklinde adlandırdığımız anlatma yer almakta ve bu anlatma, 61. Sayfada son bulmaktadır. Metnin son kısmında ise 'Hacılı'ya Allah rahmet eylesin.' şeklinde bir dua bulunmaktadır. Bu ifade metnin Hacılı adlı birine sunulduğunu düşündürmektedir*" (Ekici, 2019:20) demek suretiyle yaptığı tasnif konusunda bizi bilgilendirmektedir. Yusuf Azmun'un kitabında Metin Ekici'nin kitabında bulunan '*Hacılı'ya Allah rahmet eylesin.*' cümlesi bulunmamaktadır. Her iki kitapta da yapılan 27 ya da (kabule göre) 23 'Soylama' ardından; iki ya da (kabule göre) bir 'Boylama' gelmektedir. Farklı iki 'Boylama' ya da tek bir 'Boylama' olarak alınmış anlatıda biz; anlatının dile getirilmesinde farklılık gösteren 'Anlatıcı Bakış Açısı'nı esas almış bulunmaktayız. Anlatıda iki farklı 'anlatıcı bakış açısı' görülmektedir. Anlatımında kullanılan 'anlatıcı bakış açıları'nın farklılıklarına dikkati çekmek bakımından daha faydalı olacağı kanaatiyle anlatıyı iki bölüme ayırarak incelemiş bulunmaktayız.

'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda Kazan'a hitâben söylenmiş Yusuf Azmun'un kitabında yer alan "*Kayser Salur sahibi, dumanlı dağ kurdu, Salur'un iyisi, Eymür'ün görkemi, Zu'l-kadr delisi, Bayındır padişahın vekili Gazan*" (Azmun, 2019: 84) ile Metin Ekici'nin kitabında yer alan "*Kayser Salur ayası, dumanlı dağ börüsü, Salur igi, Eymür sevinci, Dulkadir delisi, Bayındır Padişah'ın vekili Kazan*" (Ekici, 2019:200) epiteli ile başlayan bölümlerde, anlatıcı bakış açısı olarak "Kahraman bakış açısı"nın kullanıldığı görülmektedir. Bu bölüme birinci bölüm adını vermiş bulunmaktayız.

İkinci bölüm olarak adlandırdığımız bölüme, Yusuf Azmun'un kitabında "*Bir gün insanlar ejderhası, İslam dininin kuvveti, konur atlı Salur'un iyisi, Eymür görkemi, Zul'-kadr delisi, Savlan Dağı yaylalı, Sarıkamış kışlalı, seksen bin er heybetli, kara çelik kılıcının keskin yanı, sivri süngünün parıltısı, suhâr okların ucu, sert yayların kabzası, Azerbaycan görkemi, padişahın vekili, Ulaş oğlu Gazan*"(Azmun,2019:85) epiteli başlangıç yapılmaktadır. Aynı bölüm Metin Ekici'nin kitabında "*Bir gün âdemler evreni,*

İslâm dini kuvveti, Konur atlı, Salur iği, Eymür'ün sevinci, Dulkadir delisi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen bin er heybetli, kara çelik kılıcın keskini, sürcidanın çeviği, sahar okların temreni, Azerbaycan lengeri, Padişahın vekili, Ulaş Oğlu Kazan"(Ekici,2019:201).epitedi ile başlamaktadır. İkinci bölüm olarak adlandırdığımız bu bölümlerde anlatıcı bakış açısı olarak "İlahi bakış açısı"nın ² kullanıldığı görülmektedir. Yaptığımız bu tasnife göre Yusuf Azmun'un kitabında Kazan'a hitâben söylenmiş "*Kayser Salur sahibi, dumanlı dağ kurdu, Salur'un iyisi, Eymür'ün görkemi, Zu'l-kadr delisi, Bayındır padişahının vekili Gazan*" (Azmun, 2019:84) epitet ile Metin Ekici'nin kitabında yine Kazan'a hitâben söylenmiş "*Kayser Salur ayası, dumanlı dağ börüsü, Salur iği, Eymür sevinci, Dulkadir delisi, Bayındır Padişah'ın vekili Kazan*" (Ekici, 2019:200) epitetlerinin bitiminde Kazan; hem anlatının kahramanı hem de anlatıcısı olarak anlatmaya başlamaktadır.

2.a.) Anlatının 'Kahraman Bakış Açısı'yla Anlatılan Birinci Bölümünün Olay Örgüsü:

1. Kazan'ın beyleriyle ava gitmesi ve avda içmesi.
2. Serhat beyinden ulak gelip düşmanın geldiğini Kazan'a haber vermesi.
3. Kazan'ın akarsudan abdest alıp yaratandan yardım dilemesi.
4. Savaşta ordusunun nasıl savunma yapacağını planlayıp, strateji belirlemesi. İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini oluşturduğu bu stratejiye göre konuşlandırması.
5. Yedi gün yedi gece yapılan savaştan Kazan'ın galip çıkması.
6. Savaşta yararlılık gösteren altı bey oğluna tuğra ve nekkare vererek kendi gibi bey yapması.
7. Kazan'ın düşmanlarına karşı elde ettiği bu galibiyet karşısında bile hiçbir zaman alplığı ve erliği ile övünmemesi.

Yusuf Azmun'un kitabında Kazan'ın "*Gazan orada 'alpım, yiğidim' diyerek, 'güvenmedim' der.*" (Azmun, 2019:85) sözleriyle, Metin Ekici'nin kitabında "*O an bile alpım, erim diyerek övünmedim.*"(Ekici, 2019:201) sözleriyle; savaşın ve Kazan'ın galibiyetinin konu edildiği kahraman bakış açısına sahip birinci bölüm sona erip, anlatımın ilahi bakış açısıyla devam ettirildiği Kazan'ın ejderha ile savaşının hikâye edildiği ikinci bölüme geçilmektedir. Anlatımdaki anlatıcı bakış açısı farklılığı itibariyle ikinci bölüm olarak incelediğimiz Kazan'ın ejderha ile savaşının hikâye edildiği bu bölüm Yusuf Azmun'un kitabında "*Bir gün insanlar ejderhası, İslam dininin kuvveti, konuratlı Salur'un iyisi, Eymür görkemi, Zul'l-kadr delisi, Savlan Dağı yaylalı, Sarıkamış kışlalı, seksen bin er heybetli, kara çelik kılıcının keskin yanı, sivri süngünün parıltısı, suhâr okların ucu, sert yayların kabzası, Azerbaycan görkemi, padişahın vekili, Ulaş oğlu Gazan*" (Azmun, 2019: 85) epiteti ile başlamaktadır. Metin Ekici'nin kitabında bu bölüm "*Bir gün âdemler evreni, İslâm dini kuvveti, Konur atlı, Salur iği, Eymür'ün sevinci, Dulkadir delisi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen bin er heybetli, kara çelik kılıcın keskini, sürcidanın çeviği, sahar okların temreni, Azerbaycan lengeri, Padişahın vekili, Ulaş Oğlu Kazan*" (Ekici, 2019: 201) epiteti ile başlamaktadır.

² Anlatıcı tipolojileri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ayşe Çetin, Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojileri (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2016).

Bu başlangıç epitetlerinin ardından anlatı, ilahi bakış açısıyla anlatılmaya devam etmektedir.

2.b.) Anlatının 'İlahi Bakış Açısı'yla Anlatılan İkinci Bölümünün Olay Örgüsü:

1. Kazan'ın tazısıyla birlikte ava çıkması.
2. Askerlerini gönderip yalnız başına avlanmaya çalışması.
3. Hiçbir şey avlayamaması sonucu yaratana dua ederek yurduna avsız dönmeyi dilemesi.
4. Kazan'ın hizmetçilerinden/askerlerinden Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın, Kazan'ın yalnız başına avlandığını duyunca onun ardından gitmesi.
5. Kazan'ın uzaktan gördüğü ışıkların yanına gitmesi ve orada ejderha ile karşılaşması.
6. O sırada yanına gelen Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'a ejderha ile dövüşmelerinin doğru olup olmayacağını sorması.
7. Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın vereceği olumsuz bir cevap karşısında Kazan'ın kendisine kızıp öfkeleneneğini, gazap edeceğini düşünmesi nedeniyle Kazan'ı ejderha ile dövüşmesi konusunda cesaretlendirmesi.
8. Kazan'ın ejderhanın uyuduğunu görmesi ve uyuyan eri öldürmenin doğru olmayacağını düşünerek ok atıp ejderhayı uyandırması.
9. Uyanan ejderhanın çevresine ve Kazan'a zarar vermeye başlaması.
10. Kazan'ın ejderhanın ağzına girecek şekilde atıyla sürüklendiği bir anda yaratana dua ederek ondan ejderha ile yapacağı dövüşte başarılı olmayı dilemesi.
11. Duaları kabul olan Kazan'ın ejderhanın hamlesinden kurtulması.
12. Bu arada gözü kanlanan Kazan'ın önce gözünü hançeriyle çıkartma kararı alması sonra ejderhanın korkusundan gözünü çıkardığının söyleneceğini düşünerek bu kararından vazgeçmesi.
13. Kazan'ın seksen okunu art arda atarak ejderhayı etkisiz hale getirip kılıcıyla ejderhanın yedi başını da boynundan kesip ayırması.
14. Yedi başı birden kesilen ejderhanın ağusu (zehiri) yere dökülünce, yeryüzüne alevler saçılıp her yeri ateşler sarması.
15. Kazan'ın ejderhaya sırasıyla; hançerini, kılıcını, bıçağını saplaması ve ejderhanın üzerine oturması. Kazan'ın ejderhaya karşı verdiği mücadeleden galip çıkması.
16. Bu sırada Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın yerlere saçılan alevleri görmesi ve Kazan'ın ejderhaya yem olduğunu düşünerek kılıcını kapıp ona yardıma gelmesi.

17. Kazan'ın ejderhayı öldürmüş olduğunu gören Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın Kazan'a övgü dolu sözler söylemesi.

18. Kazan'ın kazandığı zaferi Lala Kılbaş'ın kendisine verdiği cesaretle ilişkilendirmesi.

19. Ejderhanın derisinden bedenine giysi, yayına kirış, oklarına sadak, kılıcına kın, gürzüne kılıf, sürcıdasına kap, atının eyerine örtü ve gölgeliğine yelkenlikler yaptırması.

20. Ejderhanın yedi başını hiç israf etmeden yüzdürüp iki kafa derisini kendi başına giyip atına da ejderha derisinden yaptırdığı örtüsünü örterek, ejderha tonuna girip Padişah Bayındır'ı görmeye gitmesi.

21. Kazan'ın ejderhanın derisinden kendisine yaptırdığı bu kıyafet ve atına örttüğü örtü nedeniyle Bayındır Padişah'a Kazan'ın ejderhaya dönüştüğü haberinin verilmesi.

22. Kazan'ın yeğeni Kara Budak'ın Kazan'la ilk karşılaşan kişi olmak için Bayındır Padişah'tan izin istemesi.

23. Kara Budak'ın amcası Kazan ile karşılaşması ve Kazan'ın ejderha olmadığını kanıtlamasını ve ejderhayı öldürdüğüne dair kendisine bir delil göstermesini istemesi.

24. Kazan'ın kılıcını Kara Budak'ın beline bağlayarak onun kendisinden istediği delili göstermesi.

25. Kazan'ın ejderha derisinden yaptırdığı gölgeliği dikip Bayındır Padişah'a yer hazırlaması.

26. Bayındır Padişah'ın yedi gün yedi gece burada konuk olması.

27. Dedem Korkut'un gelip Kazan'ın bu dünyadan gelip geçtiğini söylemesi.

Hikâyelerin Dresden ve Vatikan nüshalarında gördüğümüz, bitiriş formeli, Dede Korkut'un gelip şadlık çalarak boy boylayıp soy soylama kısmı, bu anlatının bitiş kısmında bulunmamaktadır. Anlatının bitiş kısmında Yusuf Azmun'un kitabında "*Dedem Korkut der: 'Gazan gibi cesur yiğit dünyadan geldi geçti.'*" (Azmun, 2019:88) sözleri yer almakta; Metin Ekici'nin kitabında anlatının bitiş kısmında "*Dedem Korkut der: 'Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi, geçti.'*" (Ekici, 2019:20) sözleri yer almaktadır.

3. Dede Korkut 13. Destanı "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu"nun

Alex Olrik Epik Yasaları Bağlamında İncelenmesi

Danimarkalı halkbilimci Axel Olrik'in (1864-1917) yayınladığı pek çok çalışma içinde yer alan 'Halk Anlatılarının Epik Yasaları' (1909) adlı bu çalışması, başlı başına bir teori 'Epik Kurallar Teorisi' olarak adlandırılacak kadar halkbilimi çalışmaları içinde çok önemli bir yere sahiptir. Axel Olrik'e göre halk anlatılarının epik kuralları süper organiktir. Bu anlatılar kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Halk âşığı veya destancı bir

anlatıyı dillendirmeye başladığı zaman farkında olmadan bu kanunları takip eder. Bu 'süperorganik' yaklaşım Alan Dundes'in belirttiği gibi onu kültürün üretilen bir parçası olmaktan çıkarıp adeta kültürü üreten bir sistematığın parçası haline dönüştürür. Başka bir deyişle halkbilimini halksızlaştırır, onu evrenselleştirir (Çobanoğlu, 2002: 123-124). Olrik'e göre bu kurallar tüm Avrupa halk edebiyatına ve hatta daha uzak toplumların edebiyatına bile uygulanabilir. Bu kuralların uygulanabileceği edebi türler içinde ise mitler, türküler, kahramanlık destanları ve yerel efsaneler sayılabilir. Axel Olrik'in Epik Kuralları on beş başlık altında toplanmaktadır.

3.1.) Giriş ve Bitiriş Kuralı

Anlatıların mutlak surette bir anlatış şekilleri vardır. Hiçbir anlatı birdenbire başlamadığı gibi birdenbire de bitmez. Anlatılar durgunluktan coşkunuğa doğru giderek süratlenen bir anlatım heyecanı takip ederler. Vardıkları en coşkun noktadan sonra yeniden durgunuğa dönerek yavaş yavaş toparlanır, giderek daralır ve yine yavaş yavaş bitişe yaklaşarak sonuçlanırlar. (Çobanoğlu, 2002: 124). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda, anlatıcı bakış açısındaki farklılaşma nedeniyle iki bölüme ayırarak incelediğimiz anlatının, her iki kısmında da anlatının durgun bir şekilde başlayıp coşkunuğa eriştiğini ve ulaştığı bu coşkunuktan yeniden durgunuğa giderek bittiğini görmekteyiz. Anlatının kahraman bakış açısıyla anlatılan birinci bölümünün olay örgüsünde giriş ve bitiriş kuralına şu şekilde rastlanmaktadır: 1., 2., 3. ve 4. maddeler anlatının durgun olan kısımlarını içermektedir.

1. Kazan'ın beyleriyle ava gitmesi ve avda içmesi.
2. Serhat beyinden ulak gelip düşmanın geldiğini Kazan'a haber vermesi.
3. Kazan'ın akarsudan abdest alıp yaratandan yardım dilemesi.
4. Savaşta ordusunun nasıl savunma yapacağını planlayıp, strateji belirlemesi. İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini oluşturduğu bu stratejiye göre konuşlandırması.

Bu durgun bölümlerin ardından gelen 5. ve 6. maddeler anlatıda coşkunuğa yer verilen kısımları içermektedir.

5. Yedi gün yedi gece yapılan savaştan Kazan'ın galip çıkması.
6. Savaşta yararlılık gösteren altı bey oğluna tuğra ve nekkare vererek kendi gibi bey yapması.

Anlatının 7. maddesinde ise yeniden durgunuğa geri dönüşümlüştür.

7. Kazan'ın düşmanlarına karşı elde ettiği bu galibiyet karşısında bile hiçbir zaman alpliği ve erliği ile övünmemesi.

Anlatıcı bakış açısına göre iki bölüme ayırdığımız anlatının ilk bölümünün olay örgüsü yukarıda görüldüğü gibi gerçekleşmektedir. Anlatının ilahi bakış açısıyla anlatılan ikinci bölümünün olay örgüsünde ise, giriş ve bitiriş kuralına şu şekilde rastlanmaktadır: 1., 2., 3., 4., 5., 6. ve 7. maddeleri anlatının durgun olan kısımlarını içermektedir.

1. Kazan'ın tazısıyla birlikte ava çıkması.
2. Askerlerini gönderip yalnız başına avlanmaya çalışması.

3. Hiçbir şey avlayamaması sonucu yaratana dua ederek yurduna avsız dönmeyi dilemesi.

4. Kazan'ın hizmetçilerinden/askerlerinden Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın Kazan'ın yalnız başına avlandığını duyunca onun ardından gitmesi.

5. Kazan'ın uzaktan gördüğü ışıkların yanına gitmesi ve orada ejderha ile karşılaşması.

6. O sırada yanına gelen Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'a ejderha ile dövüşmelerinin doğru olup olmayacağını sorması.

7. Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın vereceği olumsuz bir cevap karşısında Kazan'ın kendisine kızıp öfkeleneyeceğini, gazap edeceğini düşünmesi nedeniyle Kazan'ı ejderha ile dövüşmesi konusunda cesaretlendirmesi.

Bu durgun bölümlerin ardından gelen 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., ve 24. maddeler anlatıda coşkunluğa yer verilen kısımları içermektedir.

8. Kazan'ın ejderhanın uyuduğunu görmesi ve uyuyan eri öldürmenin doğru olmayacağını düşünerek ok atıp ejderhayı uyandırması.

9. Uyanan ejderhanın çevresine ve Kazan'a zarar vermeye başlaması.

10. Kazan'ın ejderhanın ağzına girecek şekilde atıyla sürüklendiği bir anda yaratana dua ederek ondan ejderha ile yapacağı dövüşte başarılı olmayı dilemesi.

11. Duaları kabul olan Kazan'ın ejderhanın hamlesinden kurtulması.

12. Bu arada gözü kanlanan Kazan'ın önce gözünü hançeriyle çıkartma kararı alması sonra ejderhanın korkusundan gözünü çıkardığının söyleneceğini düşünerek bu kararından vazgeçmesi.

13. Kazan'ın seksen okunu art arda atarak ejderhayı etkisiz hale getirip kılıcıyla ejderhanın yedi başını da boynundan kesip ayırması.

14. Yedi başı birden kesilen ejderhanın ağusu (zehiri) yere dökülünce, yeryüzüne alevler saçılıp her yeri ateşler sarması.

15. Kazan'ın ejderhaya sırasıyla; hançerini, kılıcını, bıçağını saplaması ve ejderhanın üzerine oturması. Kazan'ın ejderhaya karşı verdiği mücadeleden galip çıkması.

16. Bu sırada Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın yerlere saçılan alevleri görmesi ve Kazan'ın ejderhaya yem olduğunu düşünerek kılıcını kapıp ona yardıma gelmesi.

17. Kazan'ın ejderhayı öldürmüş olduğunu gören Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın Kazan'a övgü dolu sözler söylemesi.

18. Kazan'ın kazandığı zaferi Lala Kılbaş'ın kendisine verdiği cesaretle ilişkilendirmesi.

19. Ejderhanın derisinden bedenine giysi, yayına kirış, oklarına sadak, kılıcına kın, gürzüne kılıf, sürcıdasına kap, atının eyerine örtü ve gölgeliğine yelkenlikler yaptırması.

20. Ejderhanın yedi başını hiç israf etmeden yüzdürüp iki kafa derisini kendi başına giyip atına da ejderha derisinden yaptırdığı örtüsünü örterek, ejderha tonuna girip Padişah Bayındır'ı görmeye gitmesi.

21. Kazan'ın ejderhanın derisinden kendisine yaptırdığı bu kıyafet ve atına örttüğü örtü nedeniyle Bayındır Padişah'a Kazan'ın ejderhaya dönüştüğü haberinin verilmesi.

22. Kazan'ın yeğeni Kara Budak'ın Kazan'la ilk karşılaşan kişi olmak için Bayındır Padişah'tan izin istemesi.

23. Kara Budak'ın amcası Kazan ile karşılaşması ve Kazan'ın ejderha olmadığını kanıtlamasını ve ejderhayı öldürdüğüne dair kendisine bir delil göstermesini istemesi.

24. Kazan'ın kılıcını Kara Budak'ın beline bağlayarak onun kendisinden istediği delili göstermesi.

Anlatının 25., 26., ve 27. maddelerde ise yeniden durgunluğa geri dönmüştür.

25. Kazan'ın ejderha derisinden yaptırdığı gölgeliği dikip Bayındır Padişah'a yer hazırlaması.

26. Bayındır Padişah'ın yedi gün yedi gece burada konuk olması.

27. Dedem Korkut'un gelip Kazan'ın bu dünyadan gelip geçtiğini söylemesi.

Anlatıcı bakış açılarına göre iki kısma ayırdığımız anlatının her iki kısımda da giriş ve bitiriş kuralının varlığı gözlemlenmektedir.

3.2) Yineleme Kuralı

Halk anlatılarında, anlatılan mevzunun, bahsedilen yerin ya da kişinin dinleyicinin gözünün önüne gelebilmesi, onun hayalinde canlanabilmesi için yeterli tasvirler bulunmamaktadır, bu anlatılar ayrıntıya inme tekniğinden yoksundurlar. Anlatımdaki bu açığı gidermek için tekrarlama (yineleme) tekniğinden faydalanılmaktadır. Yineleme tekniği sadece anlatının boşluklarını doldurmak için değil anlatıda bazı yerlerde bulunan gerilimi sağlamak için de kullanılır (Çobanoğlu, 2002: 124). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda yineleme kuralına düşman sayısının giderek arttığının ifade edildiği kısımda rastlanmaktadır. Bu artan düşman sayısı Yusuf Azmun'un kitabında şu paragrafta görülmektedir "*Büyüklerim ile alakarlı gök sümbüllü dağlara ava gitmiştim, içiyordum, serhat beylerinden bir atlı haberci geldi. 'Gazan ne içiyorsun? On bin düşman üstüne geldi' dedi. On bin düşman geldiğini işitince kol kaldırıp ak oda içine oyuna girdim; yirmi bin düşman geldi dediğinde istifimi bozmadım; otuz bin düşman geldi dediğinde hiçe saydım; kırk bin geldi dediğinde kara gözümün ucundan yan baktım, kıpırdamadım; elli bin geldi dediğinde teslim olup tokalaşmadım, 'azdır' dedim; altmış bin geldi dediğinde Allah'ı andım, atlanmadım; yetmiş bin geldi dediğinde yeltenmedim; seksen bin dediğinde*

irkilmedim; doksan bin düşman geldi dediğinde arkalığa (hırkaya) doğru uzandım, giysimi giydim; yüz bin düşman geldi dediğinde yüz çevirip dönmedim” (Azmun,2019:84). Anlatıda serhat beylerinden gelen haberci, önce on bin düşman geldiğini söylemekte sonra yirmi bin düşman geldiğini söylemekte ve art arda söylem sürekli arttırılarak devam ettirilmektedir. Düşman sayılarındaki bu artış yineleme kuralı karşılamaktadır. Böylece on bin ile başlayan düşman sayısı yapılan yinelemeyle en sonunda yüz bine kadar çıkarılmıştır. Metin Ekici'nin kitabında yineleme kuralının görüldüğü paragraf şu şekildedir “Beylerimle ala karlı, gök sümbüllü dağlara ava gitmiş, içer idim. Serhat beylerinden ulak geldi: ‘Kazan, ne içersin? On bin düşman üstüne geliyor.’ dedi. On bin düşmanın geldiğini işitince kollarımı kavuşturup ak otağı içindeki evime girdim. ‘Yirmi bin düşman geliyor deyince yerimden kıvıldamadım. ‘Otuz bin geliyor.’ deyince hiçe saydım. ‘Kırk bin geliyor.’ deyince kara gözümün ucundan sert baktım, çekinmedim. ‘Elli bin geliyor.’ deyince el verip elleşmedim, ‘Azdır.’ dedim. ‘Altmış bin geliyor.’ Deyince Allah’ı andım atlanmadım. ‘Yetmiş bin geliyor.’ Deyince yeltenmedim. ‘Seksen bin geliyor.’ deyince ürpermedim. ‘Doksan bin düşman geliyor.’ deyince arkaya doğru kaydım, zırhımı giydim. ‘Yüz bin düşman geliyor.’ deyince yüz çevirip gitmedim” (Ekici,2019:200). Burada da yineleme kuralını karşılayan bir anlatımla karşılaşmaktayız. Paragrafta görüldüğü gibi düşman sayısı giderek arttırılmak suretiyle yinelenmiştir.

3.3) Üçleme Kuralı

Halk anlatılarında yineleme yapıldığı zaman genellikle bu yineleme üç sayısına bağlanmaktadır. Üç sayısının kullanımının kendi başına bir kural teşkil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yine de özellikle belirtmek gerekir ki her anlatı üçler kuralına uymaz (Çobanoğlu, 2002: 125). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda, üçleme kuralına iki farklı yerde rastlamaktayız. Birinci üçleme kuralı; Kazan'ın üç kez yaratana dua etmesiyle görülmektedir. İkinci üçleme kuralına ise Kazan'ın ejderha ile vuruştığı sahnede, onu yere yıktığında, üç tane savaş silahından söz etmesinde rastlamaktayız. Birinci üçleme kuralı olarak gördüğümüz Kazan'ın üç kez yaratana dua etmesi eyleminin ilki, anlatının birinci bölümde bulunmaktadır. Bu paragraflara baktığımızda Kazan'a, serhat beylerinden ulak gelip düşmanın geldiğini haber verdiğinde Kazan'ın abdest alıp namaz kıldığı dile getirilmiştir. Yusuf Azmun'un kitabında “Akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyun namaz-ı Muhammed'i kıldım, yaradan bir Cabbâr'a bel bağladım; ‘yâ Muhammed, yâ ali medet’ dedim” (Azmun 2019: 84) sözleriyle birinci üçleme kuralının ilki ifade edilmiş bulunmaktadır. Aynı eylem Metin Ekici'nin kitabında “Akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyup namaz kıldım. Muhammed'i yaratan bir Cebbar'a bağlılığımı bildirip; ‘Ya Muhammed ya Ali, medet!’ dedim” (Ekici,2019:200) sözleriyle ifade edilmektedir. Bu paragraflar, birinci üçleme kuralının, ilki olarak değerlendirdiğimiz ibadet sahnelerinden Kazan'ın yaratana birinci duasını içeren paragrafları oluşturmaktadırlar.

Birinci üçleme kuralı, olarak isimlendirdiğimiz Kazan'ın yaratana üç kez dua etmesi eyleminin ikincisi; yalnız başına ava çıkan Kazan'ın, hiçbir şey avlayamayınca yaratana ettiği dua ile görülmektedir. Yusuf Azmun'un kitabında “Adamlarını yollayarak Gazan yalnız başına Ak Manka'nın tepesinde konur atı oynattı. Karanlık bastı, ama eline bir av geçmedi. Dedi ‘Ya Rabbî, ben adamlarımdan ayrıldım, bir av avlayayım, eli avsız gitmeyeyim çadıra, sen beni avsız koyma” (Azmun,2019:86) sözleriyle dile

getirilen, birinci üçleme kuralının, ikinci dua sahnesini içeren paragraftır. İkinci dua sahnesini içeren paragraf Metin Ekici'nin kitabında şu şekilde dile getirilmiştir "Askerini gönderdikten sonra Kazan, Konut At'ının üstüne Ak Minkan'ın tepesine geldi, karanlık bastı. Bu kadar yol gelmesine rağmen bir şey avlayamadı. Pervendigâr'a el açıp; 'Ben beylerimden bir av avlarım diye ayrıldım. Bir av avlayayım, yurduma avsız gitmeyeyim. Yurduma, orduma sen beni avsız gönderme" (Ekici, 2019: 200) bu paragrafta da ikinci dua sahnesine yer verildiği görülmektedir.

Birinci üçleme kuralı olarak isimlendirdiğimiz, Kazan'ın yaratana üç kez dua etmesi eyleminin üçüncü sahnesi, anlatının ikinci bölümde görülmektedir. Bu bölümde ejderhayı uyurken gören Kazan, uyurken bir eri öldürmenin mertliğe yakışmayacağını düşünerek ok atıp ejderhayı uyandırır. Uykusundan uyanan ejderha; kuyruğunu savurmaya, dağı sarmaya, ateş püskürterek yeri yakmaya başlar. Ardından bir nefes çekerek her şeyi sömürür. Kazan, atının üzerinde ejderhanın ağzına doğru sürüklenmeye başladığında bir nara atarak Allah'ına yalvarır. Kazan'ın yaratana bu yakarışı, anlatının üçüncü dua sahnesini oluşturmaktadır. Bu bölüm Yusuf Azmun'un kitabında "Ey yükselttiğini göğe yetiren Yüce Tanrı, ey vurduğunu (amacına) ulaştırmayan Ulu Tanrı, çok kimseler seni gökte ister, (ama sen) müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin; 'Allah Tanrı', sana bir diyenin ağzını öpeyim, iki diyenin ağzına çarpayım, akarsular üstüne köprü yapayım, (geri) kalmışların elinden tutayım, çiplakların üstünü örteyim. Gazan'ı son zamanında bir yılan yendi, demesinler. Ey yüce Tanrı, sen beni kurtar" (Azmun,2019:87) şeklinde dile getirilmektedir. Birinci üçleme kuralı olarak isimlendirdiğimiz, Kazan'ın yaratana üç kez dua etmesi eyleminin üçüncü sahnesi, Metin Ekici'nin kitabında ise "Ey dilediğini göklere çıkaran görklü Tanrı! Ey batırlığını sessizliklere gark eden ulu Tanrı! Çok kimseler seni gökte arar, müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin. Allah Tanrı! Sana bir diyenin ağzını öpeyim, iki diyenin ağzını çarpayım, akar çaylar üstüne köprü kurayım, kalmışların elinden tutayım, fakirlerin sırtını örteyim. Demesinler son çağında Kazan'ı bir yılan yuttu. Ey Pervendigâr! Sen bana bir kurtuluş yolu göster" (Ekici, 2019: 202) sözleriyle dile getirilmektedir. Kazan'ın anlatının üç farklı yerinde, yaratana üç kez dua etmesi anlatıda üçleme kuralını karşılamaktadır.

Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda ikinci üçleme kuralına, Kazan'ın ejderha ile vuruştığı sahnede, onu yere yığıldığında, üç tane savaş silahından söz ettiği sahnede rastlamaktayız. Kazan'ın ejderhayı oklaması sonucu ejderhanın can çekişmeye başlamasının anlatıldığı bu sahnede hançer, kılıç ve bıçak olmak üzere üç tane savaş silahından söz edilmesi üçleme kuralını karşılamaktadır. Bu bölüm Yusuf Azmun'un kitabında "Ejderhanın somurmak gücü kalmadı da can havli kaldı. Kara çelikten keskin kılıcını eline aldı, ejderhanın üzerine kılıç darbeleri indirdi. Yedi başı bir boğumdan kılıçladı yere düşürdü. Ejderhanın ağusu yer yüzüne döküldüğü zaman ağusundan toprağa ateşler düştü. Gazan hançerini batırdı, kılıcını batırdı, bıçağını batırdı, ejderhanın üzerine bağdaş kurdu" (Azmun,2019:87) sözleriyle dile getirilmekte olup aynı bölüm Metin Ekici'nin kitabında şu şekilde yer almaktadır "Oklanan ejderhada daha sömürecek hal kalmadı, can çekişmeye başladı. Kazan, kara çelik sağlam kılıcını eline alıp kılıcıyla ejderhanın üstüne yürüdü ve yedi başını da boynundan kılıçla kesip yere düşürdü. Ejderhanın ağusu yere dökülünce, yeryüzüne alevler saçılıp her yeri ateş sardı. Kazan, ejderhaya hançerini sapladı, kılıcını sapladı, bıçağını sapladı ve

ejderhanın üzerine bağdaş kurup oturdu” (Ekici, 2019: 203). Her iki paragraf da üç ayrı savaş silahından bahsederek anlatıda bulunan ikinci üçleme kuralını karşılamaktadırlar.

3.4.) Bir Sahnede İki Kuralı

Bir anlatıda, bütün bir anlatı boyunca sadece iki kişinin aynı sahnede ortaya çıkması durumuna bir sahnede iki kuralı adı verilmektedir. Bu kural aynı zamanda zıtlık kuralını da tamamlayan bir kural durumundadır. Aynı süreler içinde ortaya çıkan en yüksek kişi sayısını veren bu kurala anlatılarda genellikle uyulduğu görülmektedir (Çobanoğlu, 2002: 125). Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu’nda, bir sahnede iki kuralı, ilk olarak birinci bölümde; Kazan’ın serhat beylerinden gelen ulak ile konuşmasında görülmektedir. Bu konuşma Yusuf Azmun’un kitabında *“Büyüklere ile ala karlı gök sümbüllü dağlara ava gitmişim, içiyordum, serhat beylerinden bir atlı haberci geldi. ‘Gazan neden içiyorsun? On bin düşman üstüne geldi’ dedi”* (Azmun,2019:84) sözleriyle dile getirilmekte, Metin Ekici’nin kitabında *“Beylerimle ala karlı, gök sümbüllü dağlara ava gitmiş, içer idim. Serhat beylerinden ulak geldi: ‘Kazan, ne içersin? On bin düşman üstüne geliyor’ dedi”* (Ekici,2019:200) sözleriyle dile getirilmektedir.

Kazan’ın birinci ve ikinci bölümde toplamda üç kez yaratana dua ettiği kısımlar da bir sahnede iki kuralına örnek teşkil etmektedir. Bu bölümlerden ilki Yusuf Azmun’un kitabında *“Akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyun namaz-ı Muhammed’i kıldım, yaradan bir Cabbâr’a bel bağladım; ‘yâ Muhammed, yâ ali medet’ dedim”* (Azmun, 2019: 84) cümleleriyle ifade edilmiş, Metin Ekici’nin kitabında *“Akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyup namaz kıldım. Muhammed’i yaratan bir Cebbar’a bağlılığımı bildirip; ‘Ya Muhammed ya Ali, medet!’ dedim”* (Ekici, 2019: 200) cümleleriyle ifade edilmiştir. Anlatının ikinci bölümünde, bir sahnede iki kuralını karşılayan Kazan’ın yaratana dua ettiği ikinci sahne Yusuf Azmun’un kitabında *“Dedi ‘Ya Rabbî, ben adamlarımdan ayrıldım, bir av avlayayım, eli avsız gitmeyeyim çadıra, sen beni avsız koyma”* (Azmun,2019:86) sözleriyle ifade bulmuş, Metin Ekici’nin kitabında *“Bir av avlayayım, yurduma avsız gitmeyeyim. Yurduma, orduma sen beni avsız gönderme”* (Ekici, 2019:201) sözleriyle ifade bulmuştur. Bir sahnede iki kuralını karşılayan üçüncü sahne ise Yusuf Azmun’un kitabında *“Gazan’ı son zamanında bir yılan yendi, demesinler. Ey yüce Tanrı, sen beni kurtar”* (Azmun, 2019:87) sözleriyle anlatılmış, Metin Ekici’nin kitabında *“Demesinler son çağında Kazan’ı bir yılan yuttu. Ey Pervendîgâr! Sen bana bir kurtuluş yolu göster”* (Ekici, 2019:202) sözleriyle anlatılmıştır.

Anlatının ikinci bölümünde, Kazan’ın Lele Kılbaş/Lala Kılbaş ile karşılıklı konuşmasında bir sahnede iki kuralı görülmektedir. Bu kuralı karşılayan karşılıklı konuşma Yusuf Azmun’un kitabında *“Canım Lele bu tepe gibi yatan ejderhayı görüyor musun? Bu ejderhanın üstüne varalım mı, yoksa çekilip, savuşup geçelim mi? Ne düşünürsün? Canım Lele bana söyle, dedi. Lele, Kazan’ın yiğit ve mert kişi olduğunu, (o yüzden) gitme derse belki gazaba uğrayacağını düşündü. (Lele) şöyle dedi: Ağam, karşıda duran kara dağın yükseğisin, sakın ölme; duru akan taşkın suyun güzelisin, sakın ölme; kazagucun aygırısın, sakın ölme; devenin buğrasisin, sakın ölme; koyunların koçusun, sakın ölme; ejderha dedikleri aslında bir yılanıdır, o yılanın üstüne*

giri" (Azmun, 2019:86) sözleriyle yer almış, Metin Ekici'nin kitabında "Canım Lala, bu tepe gibi yatan ejderhayı görür müsün? Bu ejderhanın üstüne varalım mı, yoksa yan taraftan sessizce savuşup kaçalım mı?" Lala düşündü ki: "Kazan dedikleri er yiğittir, mert yiğittir. Ejderhanın üstüne gitme desem, belki bana kızıp, öfkelenir ve gazap eder." Lala dedi: 'Beyim, karşı yatan Kara Dağ'ın gözbebeği sensin, taşkın akan suların durgunu sensin, yılkinin aygırı sensin, deve sürüsünün buğuru sensin, koyunların koçu sensin, erenlerin serdari sensin, yiğitlerin koçağı sensin. Ejderha dedikleri aslı bir yılanıdır. O yılanın üstüne gitmelisin.' dedi" (Ekici, 2019: 202) sözleriyle yer almıştır.

Bayındır Padişah'a Kazan'ın ejderha olduğu haberini getiren yiğitler ile Bayındır Padişah'ın konuşmasında aslında karşılıklı konuşan iki kişinin varlığı söz konusu olmakta diğer yiğitlerin geri planda silik bir vaziyette konuşmaya şahit oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum da bir sahnede iki kuralını karşılamaktadır. Söz konusu sahne Yusuf Azmun'un kitabında "Padişah Bayındır'a Gazan ejderha olmuş, geliyor diye haber geldi. Oğuz öyle bir sadık Türk'tür ki 'insan nasıl ejderha olur' demez. İnsanlar sağda solda 'Gazan insan iken biz onunla baş edemiyorduk, şimdi ejderha olduğuna göre hepimizi yener, bir tepeye çıkalım onu ok yağmuruna tutalım' diye konuşurlardı. Bayındır padişah konuşur ve şöyle der: 'Benim vekilim olan Gazan cesur yiğittir, belki bir ejderha ile karşılaşmış ve onu öldürmüş ve bir ejderha kılığına girmiştir. Eğer Gazan ejderha olmuşsa ne akraba tanır ne de kardeş' dedi" (Azmun, 2019:88) şeklinde yer almakta, Metin Ekici'nin kitabında "Bayındır padişaha haber geldi ki, 'Kazan ejderha olup, gelir.' Oğuz ile Türk temiz ve saf bir inanca sahiptir ki 'insan nasıl ejderha olur?' demezler. Sağda solda herkes konuşmaya başlayıp 'Kazan, insan iken biz onun emrinden çıkmazdık. O şimdi ejderha olmuştur, bizim hepimizi yutar. Bir tepeye çıkalım, yoldan geçerken onu ok yağmuruna tutalım." Bayındır padişah söylenenleri dinledi ve söze başladı: 'Benim vekilim Kazan; er yiğittir, iyi yiğittir. Belki ejderhaya rast geldi ve ola ki onu öldürdü. Ola ki ejderhanın donuna girdi. Ola ki Kazan ejderha olmuştur, ne kavim ne kardeş tanır' " (Ekici, 2019: 204) şeklinde yer almaktadır.

Bayındır Padişah ile Kazan'ın yeğeni Kara Budak'ın karşılıklı konuşmaları, bir sahnede iki kuralını karşılamaktadır. Bu konuşma sahnesi Yusuf Azmun'un kitabında "Karabudağ 'Padişahım, bana izin ver gideyim Gazan'ın karşısına, eğer ejderha olmuşsa o beni yensin' dedi. (Azmun,2019:88) cümleleriyle anlatılmış bulunmakta, Metin Ekici'nin kitabında "Kara Budak dedi; 'Padişahım, bana izin verin, gidip Kazan'ın karşısına durayım. Eğer ejderha olduysa evvel beni yutsun.' (Ekici, 2019: 204) cümleleriyle anlatılmış bulunmaktadır.

Bayındır Padişah'tan izin alarak Kazan'ın karşısına çıkan Kara Budak ile Kazan'ın karşılıklı konuşmaları da bir sahnede iki kuralına örnek teşkil etmektedir. Bu sahne Yusuf Azmun'un kitabında "Karabudağ at oynattı ve Gazan'ın karşısına çıkmaya gitti. Sesi ona ulaşacak kadar uzak bir mesafede durdu ve sadağından ok çıkardı, 'Amca senin ejderha olduğunu söylerler eğer ejderha olmadıysan benim ile gümbür gümbür konuş, konuşmazsan suhâr okun temreniyle seni öldürürüm Gazan, kara çelik kılıcın yalmanıyla seni doğrarım doğrarım Gazan; eğer ejderha öldürmüşsen gazaların mübarek olsun, avından bana bir göz aydınlık ver' dedi. Gazan attan indi kılıcını Karabudağ'ın beline bağladı. Karabudağ'ın orada 'kılıcına pehlivan' olup olmadığından padişah Bayındır haberdar oldu. Gazan ejderha öldürmüştü, İç Oğuz ve Dış Oğuz'u

götürüp (Gazan'ı) karşıladı" (Azmun,2019:88) ifadesiyle anlatılmakta, Metin Ekici'nin kitabında "Kara Budak at oynattı Kazan'ın karşısına gitti. Sesi duyulacak yerde durdu. Sadağından sahar bir ok çıkartıp, yayına taktı ve amcasına: 'Senin ejderha olduğunu söylüyorlar. Olmadıysan benimle gümbür gümbür söyleş. Söyleşmezsen sahar okun temreniyle öldürürüm Kazan seni. Kara çelik kılıcımın keskin tarafıyla doğrarım Kazan seni. Eğer ejderha öldürdüysen gazan mübarek olsun. Avından bir parça delili bana ver.' dedi. Kazan atından indi. Kılıcını Kara Budak'ın beline bağladı. Kara Budak ki kılıcına pehlivan, orda durdu durmadı, hemen Bayındır Padişah'a varıp 'Kazan ejderha öldürmüştür.' diye haber verdi" (Ekici, 2019: 204) ifadesiyle anlatılmaktadır.

Anlatının; Kazan'ın İç Oğuz ve Dış Oğuz beyleri tarafından karşılanmasının ardından Kazan'ın obanın meydanına varıp Bayındır Padişah'ın ayağına kapanması ve ejderha derisinden yaptırdığı gölgeğini dikmesi, Bayındır Padişah'ın bu gölgeğinin altına bağdaş kurup oturarak yedi gün yedi gece burada Kazan'a konuk olmasının anlatıldığı sonuç bölümünde de obada birçok kişinin bulunduğu gerçeğinin varlığıyla birlikte anlatılan sıralı eylemlerin başkahramanlarının yine Bayındır Padişah ve Kazan olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle sonuç bölümünün de bir sahnede iki kuralını karşıladığını söylemek mümkündür.

3.5.) Zıtlık Kuralı

Epik yasaasının önemli kurallarından biri de anlatıda her zaman bir kutuplaşma olmasıdır. Zıtlık kuralı anlatının başkahramanı ile onun hareketlerinin zıttında bir davranış sergileyen diğer bireyler arasında mevcut bulunan duruma verilen addır (Çobanoğlu, 2002: 125). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda başkahraman Kazan'ın ejderha ile karşılaşması bu zıtlışmanın bir örneğidir. Bu karşılaşma aynı zamanda güçlü ile zayıfı da ortaya koymaktadır. Ejderha güçlüdür, onun güçlü olduğunu bize tasvir edilen meşale gibi yanan gözlerinden, ağzının buğusundan, büyük yelesinden anlamaktayız. Bu bölüme Yusuf Azmun'un kitabında "Gazan oraya vardığında tepe gibi yatan bir şey gördü; meşe gibi kabaran bir şey gördü. Yedi başlı yer yılanı, bir ejderhaya rast geldi. Yedi yerde meşale gibi yanan ol ejderhanın gözleriymiş, yedi yerde koyu koyu çıkan duman o ejderhanın ağzının buğusuymuş, meşe gibi kabaran da ejderhanın yelesiymiş" (Azmun, 2019:86) şekilde yer verilmiş, Metin Ekici'nin kitabında "Bu sırada Kazan, ışıkların olduğu yere yaklaşınca tepe gibi bir cismi yatar gördü, meşe gibi kokan bir cismi eser gördü. Yedi yer evreni bir ejderhaya rast geldi. Yedi yerde meşale gibi yanan o ejderhanın gözleriymiş. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan o ejderhanın ağzının salyasıymış. Meşe gibi kokan o ejderhanın yalıymış" (Ekici, 2019: 201) şekilde yer verilmiştir. Bu tasvirlerle gücü gözler önüne serilen ejderha, bir anlamda yüceltilmektedir fakat Kazan'ın ejderhadan daha akıllı ve bu akli sayesinde de gücünü daha iyi kullanabildiği ifadeleri ikisi arasında geçen savaş sahnesinde verilmektedir. Kazan, kendinde mevcut bulunan gücünü kullanabilmek için yaratana dua eder, bu da onu ejderhadan daha üstün kılan unsurlardan biridir. Kazan'ın yaratana ettiği dua kabul olur. Onunla ejderha arasında bir kaya peydah olur. Kazan bu noktada aklını kullanarak ejderhaya üstünlük sağlamaktadır. Kazan kayanın arkasına geçer ve mızrağını yere saplar, kalkanını da elinde hazır tutar. Ejderha ne kadar derin nefes çekip Kazan'ı yutmaya çalıştıysa da Kazan'ın yere sapladığı mızrağı onu tutar, kalkanı savrulup ejderhanın ağzına doğru yuvarlanmasına izin vermez. Aralarında geçen mücadelenin sonunda Kazan, ejderhayı

yenerek gücünü ispat eder. Zıtlık kuralı, başkahramanın yüceltilmesiyle mevcudiyetini korumuştur.

3.6.) İkizler Kuralı

Bir anlatıda, iki kişinin aynı rolde ortaya çıktığı durumlarda, her ikisi de zayıf olarak betimlenir. Böylece söz konusu iki tip, zıtlar kuralından çıkıp ikizler kuralını temsil etmeye başlarlar. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, bu iki tipin hem gerçek anlamda ikizleri temsil edebilecekleri gibi hem de aynı rolde olan iki kişiyi temsil edebilecek olmalarıdır. Bu tipler ikinci dereceden gelmekte ve çift olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bu ikiz tiplerden birinin önemli bir role geçmesi durumunda zıtlık kuralı ortaya çıkmakta ve önemli role geçen tip diğer tip ile zıtlığa başlamaktadır (Çobanoğlu, 2002: 125). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın, Kazan ile aynı doğrultuda hareket etmesi bu kuralın karşılığı durumundadır. Kazan, ejderha ile vuruşup vuruşmama kararını alırken Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'a danışmaktadır. Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın onayından sonra Kazan, ejderha ile vuruşup onu yenince Lele Kılbaş/Lala Kılbaş Kazan'ı öven sözler söylemekte, Kazan da bu vuruşmanın başarısının aslında ona ait olduğunu ifade etmektedir. Ejderha ile dövüşen, onu yenen, eylemi gerçekleştiren Kazan olduğu halde; eylemin gerçekleşmesi için Kazan'da mevcut bulunan cesaret ve gücün ortaya çıkmasını sağlayan Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'tır. Bu durum ikizler kuralına örnek teşkil etmektedir. Söz konusu kuralın görüldüğü bölümler Yusuf Azmun'un kitabında "*Lele, 'Aferin ağam yiğitliğine, iyiliğini takdir (ettim)' dedi. Gazan da 'Canım Lele, ejderhayı ben öldürmedim, senin tutumun ile himmetin öldürdü. İyi ustalar getir ve bu ejderhanın derisini soy' dedi*" (Azmun,2019:87-88) sözleriyle ifade bulmakta, Metin Ekici'nin kitabında "*Lala dedi: 'Barekallah ağam Kazan! Eriğine, yiğitliğine aferin Kazan!' Kazan dedi: 'Canım Lala! Ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana verdiğin cesaret ve güç öldürdü. Hemen en iyi ustaları bul, getir, bu ejderhanın derisini yüzdür.' ded*" (Ekici, 2019: 203) sözleriyle ifade bulmaktadır.

3.7.) İlk ve Son Durumun Önemi Kuralı

Bir anlatıda ne kadar çok kişi ya da nesne öne çıkarsa çıksın anlatının sonunda, anlatı açısından en çok önem taşıyan kişi öne çıkar. Anlatının ağırlık merkezi her zaman anlatı açısından bu en çok önem taşıyan kişinin bulunduğu noktadır. Bu durum üçler kuralıyla birleşir ve önemli bir özellik olarak halk anlatılarının kuralları içindeki yerini alır (Çobanoğlu, 2002: 125). İki bölümde incelediğimiz Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda; birinci bölüm Kazan'ın ava çıkmasıyla başlar, düşmanlarıyla savaşması ve savaşı kazanması ile biter. İkinci bölüm yine Kazan'ın ava çıkmasıyla başlar, ejderha ile karşılaşıp onu yenmesiyle biter. Kazan'ın birinci bölümde bir kez ikinci bölümde iki kez olmak kaydıyla yaratana dua etmesi üçler kuralını karşılamaktadır. Kazan'ın başarılı olmak için yaratana ettiği duaların kabul olması ve Kazan'da mevcut bulunan cesaret ve gücün Lele Kılbaş/Lala Kılbaş tarafından ortaya çıkartılması sayesinde Kazan, ejderha ile verdiği mücadelede galip gelir. Hikâyenin sonunda Kazan, Dede Korkut'un duasına mazhar olur. Dede Korkut Kitabı'nda yer alan on iki epik hikâyenin tamamı da Dede Korkut'un duasıyla son bulmaktadır. "*Yöm vereyim Hanum ölüm vakti geldüğünde arı iymandan ayırmasun. Ağ sakallı baban yeri uçmağ olsun; ağ bürçekli anan yeri behişt olsun. Kaadir Tanrı rahmet kılsın. Şır-ı*

Merdan hazret-i Alinün elinden şaraben tahûra içmek Huda erzâni kıl sun. Kaadir seni namerde muhtaç etmesün. Ağ alında beş kelime dua kılduk, kabul olsun. Âmin âmin deyenler Didâr görsün. Yiğışdursun, dürişdürsün, günahınuzu adı görklü Muhammed Mustafa yüzü suyuna bağışlasın”(Gökyay, 2000:152). Bulunan bu yeni boyda anlatının bitiriliş duası diğer on iki hikâyede bulunan bitiriliş duasından farklıdır. Anlatı, Yusuf Azmun’un kitabında; “*Dedem Korkut der: ‘Gazan gibi cesur yiğit dünyadan geldi geçti’*”(Azmun, 2019:88) cümlesiyle son bulmakta, Metin Ekici’nin kitabında “*Dedem Korkut der: ‘Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi, geçti’*”(Ekici, 2019:204) cümlesiyle son bulmaktadır. Fakat anlatının sonunda yine bir Dede Korkut cümlesinin kullanılması ve anlatının Dede Korkut cümlesi ile bitirilmesi, diğer Dede Korkut hikâyeleriyle arada bir bütünlük sağlanmış olduğunu göstermekte ve bu yönüyle anlatıda ilk ve son durumun önemi kuralının karşılandığı görülmektedir.

3.8.) Anlatımda Tek Çizgilik Kuralı

Halk anlatılarının en bariz kurallarından biri bir olay çizgisi ile diğerinin karışmamasıdır. Olaylar her zaman tek çizgi halindedir. Eğer bir olayın anlatımında eksik kalan bir bölüm varsa ya da daha önceki olaylarla bu olayın bağlantısının kurulması için bilgi vermek gerekiyorsa bu durum ya diyaloglar ya da karşılıklı konuşmalar içinde verilir (Çobanoğlu, 2002: 125). Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu’nda; Kazan’ın ejderha ile olan mücadeleyi kazanması, Bayındır Padişah’ın kendisine konuk olup onu onurlandırması ve Dede Korkut’un “*Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi geçti.*” sözüyle anlatının sonlanması kendi içinde bir tek çizgilik kuralının varlığını işaret etmektedir. Bu boyun, var olan büyük bir destanın parçası olduğu düşüncesini pekiştiren taraf ise; Kazan’ın epitetler haricinde okuyucuya/dinleyiciye tanıtılmamış olmasıdır. Söz konusu bu durumun; Zeki Velidi Togan’ın ifadesiyle “*Fikrimce Salur Kazan 10. Yüzyıl sonlarında, Sâ mânilerle Karahanlılar arasındaki mücadeleye karışmış olan Oğuz beyidir. Oğuz destanını ilk önce Asya’ya bunlar ve bir de Derbend yoluyla Hazer Denizi’nin kuzeyinden Bayındırlar getirmişlerdir*” (Gökyay,2000:CVII) diyerek bize tanıttığı Salur Kazan’ın; Dede Korkut hikâyeleri arasında müstakil bir boy olarak ‘Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Boy’ ve ‘Salur Kazan’ın Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy’ ismiyle yer alan iki hikâyenin varlığından ve bu hikâyelerde kahramanın bize tanıtılmış olmasından kaynaklı olduğunu düşünmekteyiz. ‘Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı Boyu’nda hikâyenin girişi: “*Bir gün Ulaş oğlu, Uruz’un babası ve Bayındır Han’ın güveyisi Salur Kazan büyük çadırlarını kurdurarak ziyafet çeker*” (Özsoy, 2006:9) şeklinde olup ‘Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boyu’nda hikâyenin girişi: “*Beyler Beyi olan Han Kazan bir gün, Trabzon Tekürü’nün kendisine göndermiş olduğu şahin ile ava çıkar*” (Özsoy, 2006:23) şeklindedir. Her iki hikâyenin gerek girişleri gerekse devamlarında Salur Kazan ile ilgili bilgiler mevcuttur. Destanın bütünü üzerinde yapılacak bir çalışma ‘anlatımda tez çizgilik’ kuralının daha belirgin bir şekilde gözler önüne serilmesini sağlayacaktır.

3.9.) Kalıplaştırma Kuralı

Bir anlatıda aynı çeşit olan nesne, durum ya da insanlar birbirlerinden farklı değil, anlatının elverdiği ölçülerde birbirine benzetilerek ifade bulurlar. Halk anlatılarında gereksiz olan noktalar tamamen atılmış sadece gerekli olan kısımlar

birakılmıştır (Çobanoğlu, 2002: 126). İki bölümde incelediğimiz Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda; birinci bölüm Kazan'ın ava çıkmasıyla başlar, düşmanlarıyla savaşı ve savaşı kazanması ile biter. İkinci bölüm yine Kazan'ın ava çıkmasıyla başlar, ejderha ile karşılaşır onu yenmesiyle biter. Kazan'ın birinci bölümde bir kez, ikinci bölümde iki kez olmak kaydıyla yaratana dua etmesi kalıplaşmış bir durumdur. Anlatının sonunda başarıya ulaşmış olan Kazan, ejderha derisinden yaptırmış olduğu gölgeliği diker, Bayındır Padişah da bu gölgeliğin altına bağdaş kurup oturur. Bayındır Padişah; Kazan'ı ona, yedi gün yedi gece konuk olmak suretiyle onurlandırmaktadır. Bu durum da yine kalıplaştırma kuralının varlığına işaret etmektedir. Kalıplaşma kuralının kullanılmasına dair; hikâyelerin geneli düşünüldüğünde Boğaç Han'ın boğaya karşı savaşı, Basat'ın Tepegöz'e karşı savaşı, Deli Dumrul'un Azrail'e karşı savaşı ve kahramanların tamamının kâfirlerle olan mücadelelerinde mevcut olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ayrıca her hikâye sonunda (Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda bir cümle olarak geçmekle birlikte) Dede Korkut'un gelip belli kalıplar içerisinde dua etmesi yine kalıplaşmış bir durumdur.

3.10.) Büyük Tablo Sahnesi Kuralı

Anlatılarda bütün kahramanların bir araya geldikleri sahneler verilen isim Büyük Tablo Sahnesi'dir. Anlatı bu sahnelerle dinleyici gözünde coşkunun bir sona ulaşır (Çobanoğlu, 2002: 126). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda; Kazan'ın ejderha ile karşı karşıya geldiği sahne, Kazan'ın yeğeni Kara Budak ile karşı karşıya geldiği sahne ve anlatının sonunda İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri, Bayındır Han ve Kazan'ın bir arada bulunduğu sahne büyük tablo sahnesi kuralına örnek teşkil etmektedir. Dede Korkut hikâyeleri büyük bir anlatı olarak ele alındığında karşılaştığımız büyük sahne tablosunu, hikâyeleri bir bütün teşkil edecek şekilde birbirine bağlayan asıl nesne olarak değerlendiren Muharrem Ergin, bu konu hakkında şöyle demektedir *“Hikâyeleri bir bütün teşkil edecek şekilde birbirine bağlayan asıl nesne, hikâyelere dağıtılmak suretiyle bütün esere yerleştirilmiş olan içtimaî tablodur. Kitabın, hikâyelerin bütünü ile çizmiş olduğu bu tablo; aynı devirde, aynı bölgede, bir hanın etrafında, belirli bir hanlık düzeni içinde toplanmış bulunan Oğuz derebeylerini canlandırmaktadır. Başta bütün beylerin kendisine bağlı oldukları bir han vardır. Genel olarak hanlar hanı diye gösterilen, Begil oğlu Emren hikâyesinde de padişah olarak vasıflandırılan bu han Kam Gan oğlu Han Bayındır'dır”* (Ergin, 1989:23). Bulunan bu yeni boyu da içine alan müstakil bir Dede Korkut çalışmasının, büyük tablo sahnesini daha ayrıntılı ve daha net olarak ortaya koymak bakımından faydalı olacağı kanaatindeyiz.

3.11.) Anlatı Mantığı Kuralı

Anlatılar kendilerine has bir mantık silsilesini bünyelerinde barındırırlar. Anlatıda işlenen tema ile konunun ana çizgileri birbirleriyle uyum içinde olmalıdır. Anlatıda mevcut bulunan mantık, her zaman yaşadığımız dünya içinde var olan mantık ile ölçülemez, anlatı kendi içinde işleyen, tutarlı bir mantık silsilesiyle yürütülmektedir (Çobanoğlu, 2002: 126). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda; Salur Kazan, karşısına çıkan engelleri yaratanın yardımıyla aşmakta ve bir kahramanın davranması gerektiği gibi davranarak, bir kahraman prototipi ortaya koymaktadır. Bir

başarı öyküsünü içeren bu anlatı, milletlerin devamlılıkları bakımından son derece önemli olan, kahramanlarda bulunması gereken özelliklere ki, bu özelliklerin başında güçlü ve cesaretli olmak gelmektedir, vurgu yapmaktadır. Sagenin mantığı açısından düşünüldüğünde; Dede Korkut hikâyelerinin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, hepsinin birer başarı öyküsü olduğunu ve toplumun devamlılığı için kaçınılmaz bir şart durumunda olan kahraman kalıbının özelliklerinin verildiğini ve bu özelliklerin yeni yetişen nesil tarafından özendirici olması, takip edilmesi için hususi bir gayret gösterildiğini görürüz.

3.12.) Olay Örgüsünde Entrika Birliği Kuralı

Anlatının olay örgüsü içinde, entrikaların birliği bir ölçü durumundadır. Olay örgüsünün güçlü kurulması, olay örgüsü içinde belirsiz hareketlerin bulunmaması entrika birliği ile sağlanır (Çobanoğlu, 2002: 126). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda; Kazan, uyuyan ejderhayı uyandırması, Yusuf Azmun'un kitabında "*Biri uyurken canın almak mertlik olmaz, hile ile dirilmek er oğluna dirilik olmaz diye düşündü*" (Azmun, 2019:86) demek suretiyle, Metin Ekici'nin kitabında "*Yatmış uyurken er öldürmek mertlik olmaz. Hile ile bir kişiyi vurmak, er oğluna yakışan bir vuruşma olmaz*" (Ekici, 2019:202) demek suretiyle ifade edilmiştir. Uyanan ejderha yeri göğü birbirine katarak Kazan'ı yutmak için harekete geçer. Kazan bir nara atıp Allah'ına yalvarır. Kazan'ın bu yalvarışı Yusuf Azmun'un kitabında "*Ey yükselttiğini göğe yetiren Yüce Tanrı, ey vurduğunu (amacına) ulaştırmayan Ulu Tanrı, çok kimseler seni gökte ister, (ama sen) müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin; 'Allah Tanrı', sana bir diyenin ağzını öpeyim, iki diyenin ağzına çarpayım, akarsular üstüne köprü yapayım, (geri) kalmışların elinden tutayım, çıplakların üstünü örteyim. Gazan'ı son zamanında bir yılan yendi, demesinler. Ey yüce Tanrı, sen beni kurtar. Başına kötü bir gün gelmesin, kötü günde olduğun zaman Allah'ına yalvar. Allah'ına yalvaranlar mahrum kalmazlar. Gazan Allah'ına yalvarınca onunla ejderha arasında bir oda gibi kaya peyda oldu. Gazan o kayanın tepesine yetiştiği zaman attan indi. Süngüsünü yere dikti, kalkanıyla üstünü kapattı. Bir yiğit sağ oldukça bir silah can verir. O silah bir an, bir saat kadar kısa zamanda o yiğide gerekli olur. Ejderha Gazan'ı içine çekerek yenmek için ne kadar uğraştıysa da süngü ile kalkan ona kayanın sırtına çıkmaya izin vermedi. Gazan o kayanın üstünde kendisine yer temin etti" (Azmun,2019:86-87) paragrafıyla dile getirilmiş, Metin Ekici'nin kitabında "*Ey dilediğini göklere çıkaran görklü Tanrı! Ey batırdığını sessizlilere gark eden ulu Tanrı! Çok kimseler seni gökte arar, müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin. Allah Tanrı! Sana bir diyenin ağzını öpeyim, iki diyenin ağzını çarpayım, akar çaylar üstüne köprü kurayım, kalmışların elinden tutayım, fakirlerin sırtını örteyim. Demesinler son çağında Kazan'ı bir yılan yuttu. Ey Pervendigar! Sen bana bir kurtuluş yolu göster.' Kötü günün olmasın, kötü günün olsa Allah'ına yalvar. Allah'ına yalvaranlar mahrum kalmaz. Kazan ki Allah'ına yalvardı, o anda onunla ejderhanın arasında bir otağ gibi bir kaya peydah oldu. Kazan, o kayanın korunaklı, kuytu tarafına geçince atından indi, mızrağını yere sapladı, kalkanını elinde hazır tuttu. Bir yiğit sağ olunca bir silah can verir. O silah bir an, bir saat için bile o yiğide gerekli olur. Ejderha ne kadar çaba sarf edip, tekrar tekrar nefes çekip Kazan'ı yutmaya çalıştıysa da kalkan onun savrulup ejderhanın ağzına doğru yuvarlanmasına izin vermedi. Kazan o kayanın kuytu yerinde tutundu" (Ekici, 2019:202-203) paragrafıyla dile getirilmiştir. Görüldüğü gibi Kazan, kendisini alt etmeye çalışan**

ejderhanın karşısında yılmaz, Allah'ına yalvarır ve Allah'ın yardımıyla cesaretli davranmak, aklını ve gücünü kullanmak vasıtasıyla başarıya ulaşır. Burada tek kahraman üzerinden anlatılan tek bir olayla karşılaşmaktayız. Lele Kılbaş/Lala Kılbaş'ın Kazan'ın ejderha ile savaşması konusunda kendisine verdiği destek ve Kazan'ın bu mücadelede başarılı olmak için bulduğu çözümler, bütün organizasyonların Kazan ile oluşturulmuş olduğunu göstermektedir. Olay, Kazan'ın başarıya ulaşması ile sonuçlandırılmıştır. Entrika birliği kuralı, anlatıda baştan sona gözlemlenmektedir.

3.13.) Epik Birlik Kuralı

Kahraman odaklı bir kural olan "Epik birlik" kuralında hikâyedeki bütün ögeler tek bir durumun gerçekleşmesi üzerine konuşlandırılırlar (Çobanoğlu, 2002: 126). Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda kullanılan bütün ögeler Kazan'ın bu mücadeleden galip ayrılması üzerine konuşlandırılmışlardır. Buradaki amaç; Kazan'ın inancı, imanı; cesareti ve gücüyle nasıl başarıya ulaştığının, kahraman kalıbı içinde okuyucuya/dinleyiciye verilmesidir; toplumun devamlılığı için gerekli olan bu özelliklere okuyucunun/dinleyicinin özenmesinin, bir davranış kalıbı olarak benimseyip örneklemesinin sağlanmasıdır. Kahramana ve kahramanın gerçekleştirdiği zaferlere, yeni nesil tarafından duyulacak özenç vasıtasıyla söz konusu toplum içinden yeni kahramanların çıkacağına dair mevcut olan inanç, hikâyedeki epik birlik kuralının temel hareket noktasını teşkil etmektedir.

3.14.) İdeal Epik Birlik Kuralı

Kişiler arasındaki ilişkilerin dinleyiciye/okuyucuya en güzel şekilde aktarılması için anlatı ögeleri bir araya getirilir (Çobanoğlu, 2002: 126). Bu kuralı 'Epik Birlik Kuralı' ile birlikte düşünerek; Kazan'ın ejderha ile olan mücadelesinde, aslında Kazan'ın şahsında, Oğuzların varlıklarını devam ettirme mücadelelerinin dile getirildiğini söyleyebiliriz.

3.15.) Dikkati Başkahraman Üzerine Toplama Kuralı

Sage her zaman başkahramanın hikâyesi ile başlayıp başkahramanın hikâyesi ile son bulur. Başkahraman sagenin en önemli karakteridir. Halk anlatı geleneğinin en önemli kuralı, dikkati başkahraman üzerinde toplamaktır. Bazen anlatı içinde, iki kahramana yer verildiği görülse bile her zaman bunlardan biri gerçek başkahramandır (Çobanoğlu, 2002: 126). İki bölüme ayırarak incelediğimiz Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu'nda gerek birinci bölümde gerekse ikinci bölümde dikkat her zaman başkahramanın üzerinde toplanmaktadır. Anlatı başkahraman Kazan ile başlamakta ve başkahraman Kazan ile bitmektedir. Bütün olay örgüsü Kazan'ın başarılarını göstermek üzerine kurulmuştur. Entrikalar, Kazan etrafında şekillendirilmiştir. Kazan'ın bir kahraman, bir alp tipi olarak neler yaptığı anlatılmış ve bu başkahramanın Oğuz toplumuna tanıtılması, Oğuz toplumunun genç fertleri tarafından örneklenmesi hedeflenmiştir. Anlatının sonunda Dede Korkut'un Kazan'dan bahsederken "*Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi, geçti.*" sözü ile dikkatler bir kez daha ve son kez olmak üzere başkahraman üzerinde toplanmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Türk kültürü açısından çok büyük öneme sahip olan Dede Korkut'un yeni bulunan Türkmen Sahra Nüshası 'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi' boyu Axel Olrik'in epik yasaları ışığında incelenmeye çalışılmıştır. Yaptığımız çalışmada Axel Olrik'in on beş maddelik epik yasasının, anlatının tamamıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Dede Korkut Hikâyeleri; Oğuz toplumunun âdetini, örfünü, geleneğini, göreneğini, o dönemdeki yaşantısını anlatırken yanı sıra toplumun hayat felsefesi ve dünya görüşü hakkında da bizlere çok önemli bilgiler vermekte ve tarihteki Türk izini sürerek, eski dönem Türk insanının düşünce evrenini, yaşam algısını aydınlatmamız konusunda bizlere kaynaklık etmektedir. Her ne kadar Dede Korkut hikâyelerinin belli bir döneme ait olayları içerdiği görülse de tarihin tüm zamanları içinde Türklerin hayata karşı aldıkları duruşu; değerler, halk fikirleri, öğretiler ve gelecek nesillere verdikleri mesajlar bağlamında bizlere ilettiği gözlemlenmektedir. Bu yönüyle eser tartışmasız üstünlüğünü her dönemde, daimî olarak korumaktadır. Dede Korkut'un yeni bulunan Türkmen Sahra Nüshası'nın elimizdeki 12 hikâyeye ek olarak alabileceğimiz (kabule göre) 13. ve 14. ya da (kabule göre) 13. nüshayı da içeren büyük bir Dede Korkut anlatısının varlığından yola çıkarak yapılacak yeni araştırmalara konu olacağını ve ancak bu yönlü çalışmalarla globalleşen dünyada kendi varlığımızı koruyup devam ettirmemizin mümkün olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

ATABAY, Ak Şahruz; Şahguli, Nasır; Yakubî, Veliyullah; Behzad, Sara. (2019). "Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım." **Ankara: Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C.XVI, S.2: s. 147-379.

AZMUN, Yusuf. (2019). **Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması – Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası**, İstanbul: Kutlu Yayınevi.

ÇETİN, Ayşe. (2016). **Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi**, İstanbul: Kitabevi.

ÇOBANOĞLU, Özkul. (2002). **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihin Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınevi.

EKİCİ, Metin. (2019). **Dede Korkut Kitabı Türkistan/ Türkmen Sahra Nüshası – Soylamalar ve 13. Boy – Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderha'yı Öldürmesi**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ERGİN, Muharrem. (1989). **Dede Korkut Kitabı**, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

GÖKYAY, Orhan Şaik. (2000). **Dedem Korkudun Kitabı**, İstanbul: MEB Yayınları.

SAKAOĞLU, Saim. (1998). **Dede Korkut Kitabı İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar**, Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.

ÖZSOY, Bekir Sami. (2006). **Dede Korkut Kitabı**, Ankara: Akçağ Yayınevi.

UÇAR, Pürnur. (2003). **Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimler Ansiklopedik Sözlüğü**, C: II, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.